

ДОБУДОВА ГОЛОВНОГО КОРПУСУ ЛЬВІВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Курдина Юлія Михайлівна

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини,
Національний університет «Львівська політехніка», Львів

E-mail: yuliia.m.kurdyna@lpnu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4900-1672>

Researcher ID: S-5202-2016

У статті розглядається проблема розбудови навчальних приміщень Львівської політехніки (тодішня офіційна назва – Цісарсько-королівська Вища технічна школа у Львові) на початку ХХ ст. Звертається увага на причини, котрі обумовлювали необхідність розширення навчальних площ для закладу з огляду на його розвиток та зростання суспільного значення. На підставі аналізу архівних матеріалів автором детально простежується процес будівництва: від офіційного дозволу на добудову у травні 1903 року – до втілення проекту. Вказуються особи, котрі були залучені до Будівельного комітету, сформованого Галицьким Намісництвом та сфера їх відповідальності. Простежується тогочасний спосіб ведення подібних робіт – коли проводився своєрідний тендер, і з переможцем (фірмою, котра запропонувала найнижчу ціну) підписувався контракт на виконання. Зазначаються конкретні підприємства, вид виконаних робіт (будівельні, столярські, слюсарські тощо) та сума виплачених коштів. Так, добудову виконувала фірма Альфреда Каменобродського, столярські роботи - «Брати Вчеляк», лакування - Александр Боярський, внутрішнє упорядкування 6-ти нових аудиторій- «Марцін Пругар і Син». Подаються конкретні описи необхідного для новозбудованих приміщень інвентарю, що дозволяє зрозуміти як виглядали тогочасні аудиторії. Вказується, що добудова т.зв. «крил» спровокувала і інші зміни в облаштуванні території, зокрема нарешті було викладено бруківкою стежку від головного будинку до будинку хімії, розміщеного неподалік. Опираючись на досліджені джерела та літературу авторка доходить висновку, що розбудова власних приміщень Львівської політехніки на початку ХХ століття була вкрай необхідною, однак добудова двох т.зв. «крил» до головного будинку все ж не вирішила проблему браку навчальних площ, адже частина підрозділів і далі знаходились в орендованих приміщеннях, а професорське коло постійно зверталось з проханням про побудову нових будинків для потреб Політехніки.

Ключові слова: Львівська політехніка, Цісарсько-королівська Вища технічна школа у Львові, Будівельний комітет.

Постановка проблеми. Розвиток технічної науки та сама історія технічних навчальних закладів в Україні досі є слабо вивченими. Водночас низка університетів все більше починають цікавитись власною історією та ініціюють наукові розвідки у цій царині. Львівська політехніка, як один з найдавніших технічних закладів Європи, не є винятком. Саме тому відкриття ще однієї сторінки історії, пов'язаної із збільшенням навчальних площ на початку ХХ ст. а саме із добудовою т.зв. «крил» до головного будинку (тепер головного корпусу) привідкриває завісу над буденними клопотами професорського грона політехніків того часу. Адже поряд з тим, як вирішувалось питання самого будівництва простежуються інші моменти повсякденних потреб та турбот тодішньої Цісарсько-королівської Вищої технічної школи у Львові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Грунтовних досліджень про історію Львівської політехніки надзвичайно мало. Більшість із публікацій видані ще в минулому столітті та стосуються розвитку окремих інститутів, кафедр та правового статусу начального закладу у той чи інший історичний період. Водночас тематика будівництва чи реконструкції навчальних корпусів та пов'язаних із цим процесів, залишається поза увагою дослідників. Так, у монографії З. Поплавського лише фрагментарно

згадується про добудову до головного будинку «крил», завдяки чому кафедра математики та кафедра електротехніки отримали велику амфітеатральну аудиторію для проведення лекцій [Popławski, 1992, s. 124]. В одній з останніх публікацій, виданій колективом авторів Львівської політехніки згадка про реконструкцію головного будинку теж фрагментарна [Від реальної школи, 2016, с. 109]. Водночас дослідниця Ю. Курдина кілька років тому опублікувала матеріали про будівництво головного корпусу у 1870-х рр., де доволі детально викладено історію появи головного будинку Політехніки [Курдина, 2018]. Тож доцільно завершити історичний розгляд становлення головного корпусу Львівської політехніки, адже в такому вигляді він функціонує дотепер та використовується у наукових та навчальних цілях.

У зв'язку із зазначеним вище, метою цієї статті є передусім відтворення кількарічного процесу, пов'язаного із добудовою т.зв. «крил» до головного будинку Цісарсько-королівської Вищої технічної школи у Львові.

Виклад основного матеріалу. Останнє двадцятиріччя ХІХ ст. для Цісарсько-королівської Вищої технічної школи у Львові було часом значного розвитку. Окрім того, що збільшувалась кількість кафедр, доцентур та студентів, з'являлись суто

дослідні підрозділи [Від Реальної школи, 2016, с. 107–109]. Так, у 1880-х рр. затверджено статуту Крайових хіміко-технологічних нафтової та керамічної станції, які діяли при Політехнічній Школі у приміщеннях будинку хімії [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 945, арк. 18, 39–44 зв, 48–50]. У 1894 році відбулося довгоочікуване затвердження нового статуту навчального закладу, за яким реорганізовано структуру Школи шляхом створення чотирьох Відділів:

а) Відділ інженерії (будівництва водного, будівництва доріг і залізниць);

б) Відділ сухопутного будівництва (цивільне будівництво, архітектура);

с) Відділ машинобудування;

д) Відділ хімічно-технічний (технічної хімії) [ЦДІАЛ, ф. 146, оп.4, спр. 4379, арк. 157–158].

У 1901 році Ц.К. Вища технічна школа отримує право надання вченого звання доктора технічних наук (*doctor rerum technicarum*), реорганізовано управління закладом, створено Сенат [Від реальної школи, 2016, с. 109]. Окрім того щорічно зростала кількість студентів: якщо у 1890 – 91 н.р. в зимовому семестрі було 153 студенти, у літньому 143, в 1894 – 95 н.р. 261 і 242 відповідно, в 1899 – 1900 н.р. – 701 і 643 студенти [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 957, арк. 38 зв]. Таке стрімке зростання кількості студентів потребувало додаткових аудиторій.

Тому не дивно, що на початку ХХ століття щораз активніше обговорювалась необхідність побудови нових приміщень. Так, у 1900 році ректор Б.Павловський у листі до Намісництва просив посприяти у будівництві третього будинку для Політехніки, неподалік від головного корпусу і навіть було створено план цієї будівлі, що мала прилягати до вул. Карпінського. Однак цей проект не було втілено, зокрема і через те, що він потребував значних капіталовкладень [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 51а, спр. 797, акр. 2–9].

Тривалий час питання розширення власних навчальних площ залишалось невирішеним, однак про суспільний розголос свідчить той факт, що ще до отримання офіційного дозволу на добудову, приватний інженер Томаш Костишин подав до Намісництва 10 листопада 1902 року кошторис на встановлення системи обігріву в добудованих приміщеннях (паровий обігрів з низьким тиском) та вентиляції на суму 33 767, 30 корон. Водночас інженер роз'яснив, що в розрахунках до уваги взято той факт, що при зовнішній температурі -25°C 6 аудиторій мають бути нагріті до $+20^{\circ}\text{C}$, а прилеглі невеликі кімнати-гардероби – до температури $+15^{\circ}\text{C}$. Також у супровідній записці інженер більш детально описав пропонувану систему обігріву та вентиляції [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 969, арк. 30–34].

Зрештою, рескриптом від 30 травня 1903 року Міністр Віросповідання і освіти дозволив здійснити добудову двох «крил» до головного будинку Політехнічної школи з максимальним кошторисом 250 000 крон. У зв'язку з цим Намісництвом було обрано склад Будівельного комітету, зокрема інженера Адама Топольницького призначено технічно-художнім керівником будівництва [ЦДІАЛ, Ф. 146, оп. 31, спр. 93, арк. 9]. 15 червня на засіданні грона

професорів було обрано двох представників до Будівельного комітету – Густава Бізанца та Івана Левинського, які спільно з ректором Тадеушем Фідлером мали брати участь у засіданнях [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 964, арк. 99]. Іншими членами Комітету згідно Регламенту будівництва призначені: керівник будівництва – радник Намісництва і референт у адміністративних і економічних справах ц.к. Крайової Шкільної ради Антоній Рейнер; писар і протоколіст – ад'юнкт будівництва Олександра Вартересевича; технічний радник і заступника керівника – Сильвестр Гавришкевич (долучається за потреби). З метою своєчасного виконання робіт комітет повинен був щонайменше раз в місяць здійснювати засідання. За дотримання термінів та якості виконання будівництва відповідальність покладалася на художньо-технічного керівника А. Топольницького. Окрім того, періодично він мав звіряти книги рахунків, ведені писарем – О. Вертересевичем. Сам же писар мав вести чотири книги:

1) Протоколів вхідних – тут записувати усі вхідні листи і їх вирішення;

2) щоденник будови, у якому має бути відображений поступ будівництва;

3) книга замовлень конкретних робіт і поставок матеріалів, з розділами щодо замовлення та щодо постачання;

4) касова книжка погашених і виплачених рахунків [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 964, арк. 80–83].

Здійснювати добудову зголосилися 7 претендентів (одноосібно чи у спілці): Б. Бауер, &К.Ріхтманн, Зигмунт Кендзерський, Вінцент Равський, Станіслав Холоневський&Юліан Цибульський&Ян Шульц, Альфред Каменобродський, Альфред Захаревич, Наполеон Луцкевич. Однак найдешевшим був рахунок, представлений Альфредом Каменобродським на 97 783,02 крон, у той час, як загальна сума робіт, вирахована Адамом Топольницьким згідно ринкових цін мала б становити не більше 120 663 крон [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 966, арк. 7, 18].

Варто відзначити, що Альфред Каменобродський не вперше долучався до виконання робіт у Політехніці. Адже саме він, як заступник З.Кендзерського представляв «Towarzystwo Galicyjskie wyrobu cegieł maszynowych i przedsiębiorstwa budowlnej», яке керувало будівництвом головного будинку та будинку хімії у 1874 – 1877 рр. [Kamieńobrodzki, 1877, s. 36.] Зрештою, у згаданому Товаристві А.Каменобродський у той час перебував на посаді будівничого у технічному відділі [Szematyzm, 1877, s. 521].

Всередині липня 1903 р. Намісництвом та Альфредом Каменобродським були підписані Загальні умови будівництва. Тут зазначено, що добудова має бути здійснена до кінця липня 1904 року, що виконавець несе відповідальність за якість виконаних робіт та про можливість проведення інспекцій щодо якості будівництва. Водночас у розділі «Окремі технічні умови будівництва» детально описано особливості виконання всіх робіт: від викопування землі під фундаменти до мулярських та бляхарських робіт [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 973, арк. 1–12]. Щоправда, офіційний контракт було підписано лише

13 січня 1904 року [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 973, арк. 23–24.]

На засіданні 31 липня 1903 року Комітет будівництва прийняв рішення, щоб з грошового фонду, призначеного на добудову було виділено кошти на облаштування нового кабінету Д-ру Станіславу Кемпінському, адже його кабінет зайнятий канцелярією будівництва, оскільки він «межовий» та потребував певних адаптаційних робіт після «стику» з добудованим крилом [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 968, арк. 43–44].

Варто не забувати той факт, що частина приміщень і в головному будинку, і в будинку хімічної лабораторії були зайняті персоналом під житло. Так, станом на вересень 1903 рік у головному будинку на другому поверсі мав помешкання професор Вацлав Ляска, а службові помешкання у підвалі були в секретаря Політехнічної Школи Казимира Косинкевича, та службовців різних кафедр: Алесандра Гольха (кафедра фізики і механіки), Войцеха Каші (кафедра електротехніки), Михайла Калитки (кафедра геодезії) та ін. [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 31, спр. 93, арк. 11 – 14].

15 січня 1904 року тогочасний Ректор Станіслав Кемпінський повідомив Намісництво про необхідність внутрішнього облаштування приміщень у добудованих крилах, а саме в двох лекційних залах та 4-х рисункових аудиторіях меншого розміру. Попередньо на засіданні грона професорів було визначено необхідний інвентар: для лекційних зал – 2 амфітеатральні підвищення, 5-ти або 4-римісні лавки для студентів, 3 дошки, по 6 пльовальниць у кожному залу та вішаки, розраховані на 200 студентів для кожної зали. Крім того, зала у західному крилі потребує подіуму, кафедри та двох крісел для лектора і його асистента. Водночас східна зала, що примикає до кафедри електротехніки буде водночас лекційною та демонстративною, тож потребує окремого інвентаря, про який Ректорат зобов'язувався повідомити окремим листом. Щодо менших аудиторій, у яких планувалось також проведення окремих лекцій, а не лише практичних занять, то для них потрібні: 4 кафедри, 4 подіуми, 8 крісел, 4 дошки, 24 пльовальниці, вішаки (на 100 осіб для кожної аудиторії), по 100 стільців у кожному. Щодо столів подано окреме пояснення і вказано якої саме висоти-ширини-довжини мають бути столи для конкретних аудиторій. Вказувалось, що додатково усі 6 нових аудиторій потребують умивальників, шафок для інвентаря, термометрів тощо, і на ці потреби варто закласти 500 крон [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 971, арк. 31–32].

26 січня 1904 року Ректор справді у окремому листі зазначив, що велика аудиторія, розміщена у східному крилі буде лекційна, експериментальна та демонстраційна не лише під час викладання електротехніки, а й інших наук, тож має наступні потреби:

1) подвійна дошка шириною 2x150 см та висотою 250 см (близько 150 крон);

2) стіл для експериментів (5,5x1м) із шуфлядами та прихованими мурованими стовпами, на яких стоятимуть залізні бляти, що зможуть витримувати вагу до 500 кг. По лівій стороні столу має бути вихід

газового пальника та злив для води (вартість такого 600 крон);

3) розподільниця – місце для зберігання приладів та своєрідний «пульт управління» - щоб регулювати світло в приміщенні тощо (вартість 1400 крон разом із столярською роботою);

4) устаткування для затемнення зали: штори та мотори, що їх засуватимуть (1800 крон мотори + 2200 крон за штори на 11 вікнах);

5) ліфт-підйомник, за допомогою якого з підвального поверху доставлятимуться прилади до зали (500 крон);

6) вимурування двох блоків-опор, які б витримували обладнання до 1800 кг (100 крон);

7) вимурування мармурової консолі для гальванометру (*прилад для вимірювання малих постійних і змінних електричних струмів – прим. Автора.*)

8) бічні двері біля розподільчої дошки для того, щоб професор переходив від зали до лабораторії електротехніки [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 971, арк. 64–65]

Крім того, пропонувалось дещо перепланувати та обладнати окремі підвальні приміщення в добудовах, щоб можна було використовувати їх для проведення досліджень працівниками електротехнічної лабораторії [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 971, арк. 66].

Виконати столярські роботи у новозбудованих приміщень зголосилось 5 тогочасних столярних фірм, серед яких фірма Кароля Горнунга (Karol Hornung), визначивши суму 13 376, 60 крон на необхідні роботи [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 972, арк. 26]. Однак Комітет будівництва вирішив запросити усіх претендентів на зустріч 18 січня 1904 року о 10 ранку. Зрешту контракт на виконання робіт вирішено укласти із фірмою «Брати Вчеляк» («Braci Wczelak») [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 972, арк. 32–34]. Варто відзначити, що ця фірма і раніше неодноразово виконувала столярські роботи для Політехніки [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 955, арк. 12–14].

Кошторс, поданий фірмою «Брати Вчеляк» на розгляд становив 12 976 крон [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 974, арк. 48]. В загальних мовах будівництва було вказано, що предметом контракту є виконання столярських робіт, а саме: дверей, вікон, коридорних стінок, порталів, підлоги, амфітеатральних підвищень і т.д. Усі ці роботи мали бути виконані не пізніше кінця липня 1904 року. Якщо їх не було виконано вчасно – за кожні 15 протермінованих днів – штраф 100 крон. Виконавець також зобов'язувався залучати до виконання лише фахових людей та періодично моніторити якість [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 974, арк. 53–54]. Сам контракт між фірмою «Брати Вчеляк» та Керівником Технічного департаменту Намісництва було завірено підписами сторін 3 травня 1904 року [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 974, арк. 56зв.]. Подібний контракт було укладено із Яном Дашеком (Jan Daszek) на виконання слюсарських робіт – окуття вікон, дверей та коридорних шаф на суму 1401, 36 крон [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 974, арк. 60–69]. Роботи, пов'язані з лакуванням виконував Александр Боярський (Aleksander Bojarski) [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 974, арк. 81], який у квітні 1904 року на розгляд Технічного Департаменту Намісництва подав кошторис на суму

1492 к 63 г, «перемігши» таким чином пропозицію від майстра Кароля Лопати. Тоді ж, на засіданні Департаменту 18 квітня вирішено питання щодо виконавця робіт, пов'язаних зі склінням – найнижчий рахунок на суму 1763 корон було подано фірмою Мейзельс і Зальц (Meisels & Salz), яку і затверджено як виконавця [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 973, арк 81–83, 98–99, 113]. Внутрішнє упорядкування 6-ти нових аудиторій в добудованих крилах мала виконувати фірма «Марцін Пругар і Син» (Marcin Prugar i Syn), яка представила кошторис на суму 35 000 крон [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 975, арк. 59–63].

Більшість моментів, пов'язаних із реалізацією добудови ставали предметом обговорення під час засідань Будівельного комітету. Так, на засіданні 15 березня 1904 року Комітет розглядав питання вибору конструкції амфітеатру та системи обігріву. Стосовно амфітеатру було вирішено, що конструкція буде залізна, однак під нею буде бетонне покриття, а боки конструкції будуть зашальовані дубовими дошками. Стосовно системи обігріву прийнято рішення, що котел краще не вмуровувати у стіну, адже так він буде легшим у користуванні зручнішим для періодичного чищення [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 973, арк 75–76].

Проведення будівельних робіт сприяло вирішенню і інших господарських питань, оскільки різниця між закладеними коштами та рахунками фірм-виконавців створювала певну фінансову подушку, з якої можна було просити фінансування на суміжні потреби. Так у листі 19 січня 1904 від Ректорату до Намісництва повідомляється про те, що в процесі добудови було зруйновано сходи, якими сторожі носили дерево та вугілля з підвалу до приміщень Політехніки, відтак тепер сторожі змушені носити сировину центральними сходами, що потребує більше часу та є незручним через присутність значної кількості студентів у коридорах. Старий ручний ліфт вже давно не використовувався сторожами, тож Ректорат просить виділити кошти на встановлення електричного ліфта фірмою Вишневський та Сокольницький (Wiśniewski i Sokolnicki) із грошей, що залишились з будівництва. Натомість сторожі, яких у зимовий час є четверо, мали б більше часу для підтримання порядку у будинку Політехнічної школи, у якій на той час навчалось бл.1100 слухачів [ЦДІАЛ, ф.146, оп. 66, спр. 971, арк 67–68].

Крім того, під час здійснення будівельних робіт значно постраждав перехід від головного будинку до хімічної лабораторії. Враховуючи, що в процесі добудови залишилось кілька десятків т.зв. тернопільських плит, Ректор, попередньо порозумівшись з А. Топольницьким, звернувся 11 травня 1904 р. до Намісництва з проханням перерахувати кошти

Антонію Жебрановичу (45 К 20 г), котрий мав викласти доріжку з бруківки між двома будівлями. Сам А.Топольницький додатково підтвердив у листі до Намісництва необхідність проведення брукарських робіт та їх вартість [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 974, арк. 19–21].

Загалом роботи, пов'язані із облаштування новозбудованих приміщень тривали до осені 1905 року [Poplawski, 1992, s. 124]. Однак варто відзначити, що добудова двох «крил» не означала, що сам головний будинок був вже повністю упорядкований та укомплектований необхідний для проведення занять інвентарем. Різного роду ремонтні та інсталяційні роботи велися тут практично безперервно ще з часу відкриття 1877 року. Зокрема, у жовтні 1905 р. згадана фірма «Марцін Пругар і Син» представила кошторис за виконання столярських робіт для Політехнічної Школи на суму 3221 крон. Серед іншого це: дошка для викладацької зали проф. К. Скібінського, шафи для кабінету проф. Відта, дерев'яні корита для зберігання вугілля в котельні, 60 скриньок для зберігання у електротехнічній лабораторії проф. Дзєславського та ін. [ЦДІАЛ, ф.146, оп. 66, спр. 975, арк. 64–66].

Водночас, навіть у міжвоєнний період, вже після побудови окремого будинку машинної лабораторії, нової бібліотеки та передачі на потреби Політехніки приміщень колишньої тюрми Марії Магдалени, – навчальних площ, які б задовольняли потреби Політехніки не вистачало, адже кількість студентів зростала тут з кожним роком [Politechnika Lwowska, 1932, s. 35].

Висновки. Дослідження джерельної бази дає підстави стверджувати, що добудова двох «крил» до головного будинку Львівської політехніки була своєрідною спробою вирішення проблеми браку приміщень, витративши при цьому не надто велику суму коштів. Саме будівництво проходило у звичний для того часу спосіб: Галицьке Намісництво призначило Будівельний комітет, до якого увійшли також представники від Політехніки. Фірм-виконавців на всі види робіт обирали за найменшою сумою рахунків, поданих кандидатами на розгляд. Водночас цікавим співпадінням є те, що добудовою керував Альфред Каменобродський, котрий був залучений до побудови головного будинку у 1874 – 1877 рр. Матеріали статті розкривають нову сторінку становлення будівлі, котра на сьогодні є пам'яткою архітектури місцевого значення. Також вони можуть слугувати для дослідження повсякденного життя Львівської політехніки: облаштування аудиторій, потреби персоналу, специфіки викладання у цей період.

Список використаних джерел

Архівні документи

- Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф.146, оп.4, спр. 4379, на 225 арк.
 ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 31, спр. 93, на 99 арк.
 ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 51а, спр. 797, на 9 арк.
 ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 945, на 118 арк.
 ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 955 на 88 арк.
 ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 957 на 109 арк.
 ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр. 964 на 103 арк.

ЦДАЛ, ф. 146, оп. 66, spr. 966 на 90 арк.
ЦДАЛ, ф. 146, оп. 66, spr. 968 на 117 арк.
ЦДАЛ, ф. 146, оп. 66, spr. 969 на 49 арк.
ЦДАЛ, ф. 146, оп. 66, spr. 971 на 84 арк.
ЦДАЛ, ф. 146, оп. 66, spr. 972 на 82 арк.
ЦДАЛ, ф. 146, оп. 66, spr. 973 на 113 арк.
ЦДАЛ, ф. 146, оп. 66, spr. 974 на 84 арк.
ЦДАЛ, ф. 146, оп. 66, spr. 975 на 72 арк.

Література

Kamieńobrodzki, A., 1877, O budowie gmachów c. k. Szkoły Politechnicznej we Lwowie, *Dzwignia*, № 5, s. 35–36.
Politechnika Lwowska: jej stan obecny i potrzeby, 1992. Red. O. Nadolski, K. Weigel [et al.], Lwów: nakł. grona prof., 272 s.
Popławski Z., 1992. *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844 – 1945*, Wrocław–Warszawa–Kraków, 362 s.
Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na rok 1877, 1877, Lwów: z drukarni A.J.O.Uogosza, 828 s.
Від Реальної школи до Львівської політехніки: нариси з історії Львівської політехніки (1816 – 1918), 2016. Упор. О. В. Шишка; за ред. Ю. Я. Бобала, Львів: Видавництво Львівської політехніки, 440 с.
Курдина Ю., 2018. Будівництво Головного корпусу Цісарсько-Королівської Технічної академії у Львові (1873 – 1877), *Східноєвропейський історичний вісник*, Вип. 6, с. 64 –69.

References

Kamieńobrodzki, A., 1877. O budowie gmachów c. k. Szkoły Politechnicznej we Lwowie [About the construction of the buildings of the Polytechnic School in Lviv], *Dzwignia*, № 5, s. 35–36. (in Polish).
Kurdyna Yu., 2018. Budivnyctvo Holovnoho korpusu Cisars'ko-Korolivs'koyi Texnichnoyi akademiyi u L'vovi (1873 – 1877) [The construction of the main building of the Royal Technical Academy in Lviv (1873 – 1877)], *Sxidnoyevropejs'kyj istorychnyj visnyk*, Vyp. 6, s. 64–69. (in Ukrainian).
Politechnika Lwowska: jej stan obecny i potrzeby [Lviv Polytechnic: its current state and needs], 1992. Red. O. Nadolski, K. Weigel [et al.], L'viv, 272 s. (in Polish).
Popławski, Z. 1992. *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844 – 1945* [The history of Lviv Polytechnic 1844 – 1945], Wrocław-Varshava, Krakiv, 1992. 362 s. (in Polish).
Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na rok 1877 [The shematism of the Kingdom of Galicia and Lodomerya with the Grand Duchy of Kraków for 1877], 1877, L'viv, 828 s. (in Polish).
Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (TsDIAL), f. 146, op.4, spr. 4379 [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv (CSHAL), f.146, descript 4, case 4379], na 225 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.31, spr. 93 [CSHAL, f.146, descript 31, case 93], na 99 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.51a, spr. 797 [CSHAL, f.146, descript 51a, case 797], na 9 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 945 [CSHAL, f.146, descript 66, case 945], na 118 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 955 [CSHAL, f.146, descript 66, case 955], na 88 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 957 [CSHAL, f.146, descript 66, case 957], na 109 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 964 [CSHAL, f.146, descript 66, case 964], na 103 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 966 [CSHAL, f.146, descript 66, case 966], na 90 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 968 [CSHAL, f.146, descript 66, case 968], na 117 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 969 [CSHAL, f.146, descript 66, case 969], na 49 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 971 [CSHAL, f.146, descript 66, case 971], na 84 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 972 [CSHAL, f.146, descript 66, case 972], na 82 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 973 [CSHAL, f.146, descript 66, case 973], na 113 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 974 [CSHAL, f.146, descript 66, case 974], na 84 ark. (in Polish).
TsDIAL, f. 146, op.66, spr. 975 [CSHAL, f.146, descript 66, case 975], na 72 ark. (in Polish).
Vid Realnoi shkoly do Lvivskoi politekhniki: narysy z istorii Lvivskoi politekhniki (1816–1918), 2016 [From the Real School to the Lviv Polytechnic: essays on the history of Lviv Polytechnic (1816 – 1918)]. Upor. O. V. Shyshka; za red. Yu.Ia. Bobala, L'viv, 440 s (in Ukrainian).

SUMMARY

EXTENSIONS TO THE MAIN BUILDING OF LVIV POLYTECHNIC AT THE BEGINNING OF THE XX CENTURY

Yuliia Kurdyna

PhD (History), Senior Lecturer of Department of History, Museology and Cultural Heritage of Lviv Polytechnic National University

The article deals with the problem of building up the educational premises of Lviv Polytechnic National University (official name at the time - Imperial Royal Higher Technical School in Lviv) in the early 20th century. The attention is drawn to the reasons that determined the necessity to extend the educational space for the institution, given its development and increased social significance. Based on the analysis of archival materials, the author traces the construction process in detail: from the official permit for extension in May 1903 to the implementation of the project. The persons who were engaged in the Building Committee, formed by the Galician governorship, and the sphere of their

responsibility are indicated. The way of conducting such works at that time is specified: a sort of tender was held and a contract for execution of works was signed with a winner (a company that offered the lowest price). The particular enterprises, type of work performed (construction, carpentry, metalwork, etc.) and the amount of money paid are indicated. For example, the extension was carried out by Alfred Kamenobrodsky's firm, carpentry by Wczelak Brothers, varnishing by Alexander Boyarsky and interior design of six new classrooms by Marcin Prugar and Son. A detailed description of equipment necessary for the newly built premises is given, which allows understanding what the lecture halls of the time looked like. It is pointed out that the construction of wings led to other changes in the arrangement of the territory, in particular, a cobblestone path was finally paved from the main building to the chemistry building located nearby. Based on the studied sources and literature, the author concludes that the extension of the premises of the University in the early 20th century was extremely necessary. The addition of two so-called «wings» to the main building, however, did not solve the problem of lack of classroom space, because some of the units were still in rented premises and the professors constantly asked for the construction of new buildings for the needs of Lviv Polytechnic.

Keywords: Lviv Polytechnic, Imperial Royal Higher Technical School in Lviv, Building Committee.

ІЛЮСТРАЦІЇ

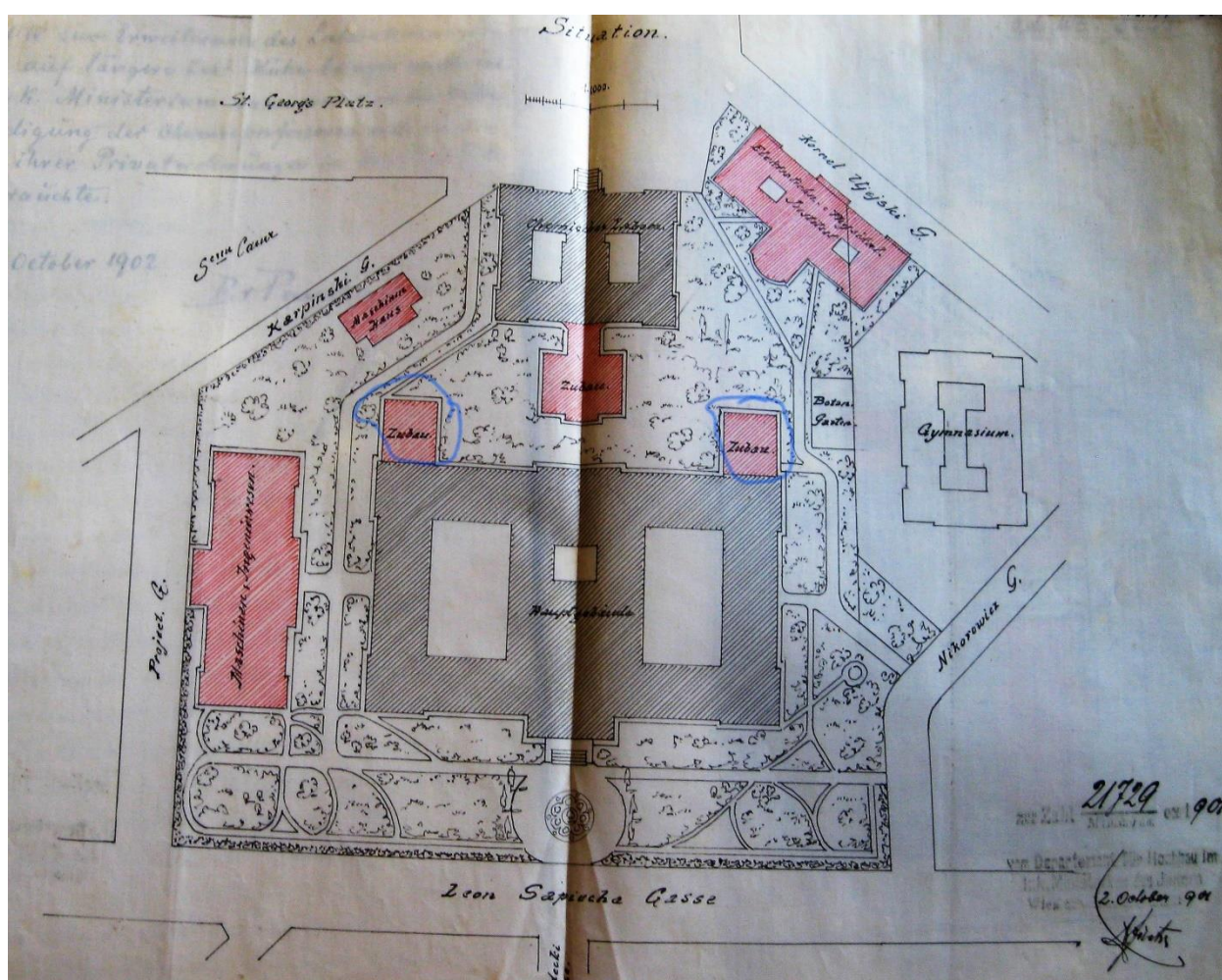

Рис. 1. Ситуаційний план 1901 р. Червоним – пропозиції Ректорату щодо добудови старих та побудови нових приміщень для Політехніки. Синім обведено два «крила», що прилягають до головного будинку (корпусу), про які і йдеться в статті. [ЦДАЛ, ф.146, оп.66, спр. 957, арк. 35].

Проект добудування «крил» (листопад 1903 р.) [ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 66, спр.969, арк. 25].

Фрагмент будинку головного корпусу (вид з півночі). Фото І. Жука (2014р.). Червоним –добудоване до східного фасаду «крило». Джерело: Центр міської історії Центрально-східної Європи. <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/bandery-12/#group-11>